

S E R V İ L E R

Yazan:

Prof. M. Tayyib GÖKBİLGİN

Türk tarih ve medeniyetinin, milli varlığımızın esas ve temelini teşkil ettiği ve bu konuda çalışılacak, hüviyet ve vuzuh kazandırılarak aydınlatılacak sayısız mevzular ve meseleler bulunduğu gözönüne alınırsa, nesillerce sürece ve bugünkü ilmi metod ve anlayışın ışığı altında değerlendirilecek bir araştırma ve çalışma yolu üzerinde durmadan ilerlememiz ihtiyaç ve lüzumu kendiliğinden anlaşılır.

Bu tarih ve medeniyetin unsurları, malzemesi ve vesikaları ancak çok dikkatli ve devamlı bir inceleme, bunlar arasında münasebet kurma ve sonra da doğru ve ilmi bir netice çıkarmakla aydınlığa kavuşur. Türk milletinin tarih ve medeniyet hazinelerinden birini daha tanımaya, anlamaya, takdir ve hayranlık duyguları ile karışık bir gurur beslenmesine hizmet eder

Gerçekten, etrafımıza bir göz attığımız, milli varlığımızın tarihin derinliklerine doğru uzanan kaynaklarını sinesinde saklayan, bazan açık ve meydanda bazan gizli ve belirsiz bir durum da bulunan eserlere baktığımız zaman, bu medeniyeti vücutte getiren unsur ve malzemedemeden bir çoğunu izlememiz kabildir. Bunlar ya sanat anıtı olarak şurada burada, bakımlı veya mühmel bir tarzda, bize görünmektedir. Yahut da, İstanbulun ve Anadolunun, vaktiyle birer ilim ve irfan yuvası olmuş kültür şehirlerinin kütüphane ve arşivlerinde mevcuttur. İnceleme, araştırma ve ilim ve medeniyet dünyasına tanıtılmayı beklemektedirler. Bunları keşfetmek, sonra da, anlayıp anlatabilmek elbette evvela ilim ve ihtisasın, saniyen devamlı ve gayretli bir çalışmanın mahsulü olabilir. Elverir ki, Türk aydınları içinde bu sahalara ilgi duyan, bu türlü kültür ve medeniyet hazinelerimizi tanımaya, anlamaya ve tanıtmaya kifayetsiz olabilecek derecede azim ve feragatli çalışmaya kendini verebilenlerin sayısı artsın !

İlmi müktesebat da, maddi kazanç ve iktisaplar gibi, metodlu ve samimi bir emek neticesinde elde edildiği takdirde muteber, hakiki ve makbul olur. Aksi takdirde sathi, yavan ve çok defa da gayri meşru sayılabilecek bir nitelikte bulunur.

Bu açık hakikati, bugün üniversitelerimize birer ilim ve ihtisas adamı olarak yetişmek amacı ile koşuşan gençlerimizin kafalarına ve şuurlarına iyice yerleştirmek lüzumuna bu vesile ile de bilhassa işaret etmek istiyorum.

Bu mukaddemeyi, yeni intişar eden güzel bir tetkik eseri münasebetiyle ve bu monografinin bana ilham ettiği düşünceleri, yazarı karşısında duyduğum takdiri belirtmek maksadiyle yaptım. Filhakika, "Serviler" adını taşıyan ve "Antik devirlerden zamanımıza kadar ilahiyat, edebiyat, tıp ve san'at tarihlerinde" incelendiğini ifade eden bu iki ciltlik güzel bir tetkik mahsulü olan eser cidden birçok bakımlardan övülmeye değer bir vasıf taşımaktadır. Müellifi Emekli Tümgeneral sayın Cevdet Çolpanın bir müddettenberi, ilk bakışta kuru ve kısır bir konu hissini veren, bu mevzuda çalıştığını ve devamlı araştırmalar yaptığını biliyor ve bilhassa tıp tarihi Enstitüsünün hareketli ilmi atmosferi içinde çok faydalı ve verimli bir faaliyet gösterdiğine memnuniyetle şahit oluyordum.

Bu senenin yaz başlangıcında, hacmen küçük fakat değer itibariyle büyük olan, birinci cildini görmüş ve sevinmişim. Şimdi daha kalın ve yine resimlerle süslü ve “Türklerde” Servi” konusunu inceleyen ikinci kısmını da görünce heyecan ve memnuniyetim, yazarına karşı sempati ve takdirlerim büsbütün arttı, eseri büyük bir ilgi ile karıştırdım ve mümkün olduğu kadar geniş muhitlere tanıtmanın ve duyurmanın bir vazife olduğuna kanaat getirdim.

Sayın Çolpan, eserinin ön sözünde şöyle diyor:

“Ağaç kültürü, insanlığın eski çağlarına ait bir inançtır. Yirminci yüzyılın ortasında ağaçlar ve servileri ele alarak bunlardan ahlak ve ideal düsturları çıkarmağa çalışmak biraz garip görünebilir, fakat yaşadığımız yüzyıl da dahi insanların bu alanda, eski çağlara oranla, henüz pek fazla ileri gidememiş oldukları da meydandadır. Bundan ötürü bu konuda ne kadar çok yazılıp söylene yine de az gelmektedir...”

Sözlerinin sonunda daima kanayan bir yaramıza dokunan müellif, Mevlana Celaleddin Ruminin Mesnevisindeki beyitleri karşısında ağaçları yalnız bir madde olarak değil, mana aleminde de incelemeğe taraftardır Mevlana diyordu ki:

“Bu ağaçlar, ellerini topraktan çıkarıp halka doğru yüz türlü işaretlerde bulunurlar, duvana söz söylerler, yeşil dilleri ile, uzun elleri ile toprağın içindeki sırları anlatırlar”.

Antik devrin insan güzeli olarak Venüs ve ağaç güzeli olarak serviyi kabul ve bunları karşılaştırarak, Serviyi Venüs’ün bir sembolü gibi telakki eden sanat yazarları mevcuttur. Bunlardan birinin görüşünü bize aksettirdikten sonra sayın müellif, - Ehrami servi veya daimi yeşil servi adı verilen bu güzel ağaç, şekli ve diğer özelliklerinden ötürü, çok eskidenberi din adamlarınının dikkatini üzerine çekmiştir “ demekte, İranda Zerdüş dininin aynı zamanda servi kültürü ile birlikte yayıldığını belirtmektedir. Mesela, Şirazda uzun yüzyıllar boyunca mevcut iki serviyeye (Aşık ve maşuk) denildiğini, halk tarafından burasının dini bir ziyaretgah haline getirildiğini, bu eski şehirde bugün de bu isimle anılan serviler mevcut olduğunu bu münasebetle öğreniyoruz.

Sayın Çolpan, Türklerde serviyi incelerken bununla ilgili çeşitli bilgiler vermekte, kapı kulu ocaklarındaki servi işaretlerinden, seyahatname ve çeşitli yazarların bu konu ile getirdikleri misallerden, memleket, şehir ve semtlerdeki servi adlarından, tarihi servilerden bahsetmekte, bu meydana ezcümlle, Gebze civarında, yanında Anibal’in mezarının bulunduğu rivayet olunan serviyi, Tirede Buğday Dede mezarlığında, Türk folkloruna geçen servileri zikrelemektedir. Bunun belki eksikleri vardır. Bilhassa tarihi yer adlarında servinin rol oynadığı, Anadolu ve Rumelinin birçok bölgelerinde muhtelif şekillerde geçtiği de tesbit edilebilir. Fakat bu kadarı da göz ve gönül doldurmaya kafidir.

Türk tasavvuf tarihi ile Türk Edebiyat Tarihi, şüphesiz ki, servi mevzuu bakımından çok zengindir. Bunları birer birer araştırıp derleyen yazar, halk türkülerindeki serviyeye, şiirdeki serviyeye, musiki ve temaşadakine uzun yer vermiş, bu konu ile ilgili malzemeyi bir araya getirmeye çalışmıştır. Mesela, Fatihin Divanından aldığı.

Serv kadın bendesidir ey nice azadlar

Kaametın efkededir servle simsadlar

ve yahut Şehzade Cem divasından seçtiği

Ey sanem üstüne yaprak gibi ditrer çu gönül

Düşse her lahzada sen servin ayağına nola

veya İkinci Osmanın bir gazelinden aldığı

**Sen salın servi gibi ey kaşları yayım benim
Aşkını derd edinüb mahzunluk tur kamımız**

keza Fizuliden intihap ettiği

**Fuzuli başına ol serv saye saldı bugün
Uluvvi rif'at ile yetmez afitab sana**

gibi güzel servi şiirleri bu değerli esere başka bir güzellik katmaktadır. Sayın yazar çeşitli san'at kollarında servi motiflerini iyice inceledikten sonra servi motifi kullanmayan hiç bir Türk san'at kalmadığı hakkında kesin bir kanaate vardığını ifade etmekte, Türk sanatkarlarının daha ziyade tabiattan aldıkları ilhamlara bağlı kaldıklarını, bilhassa nebatlar ve servi üzerinde durarak bunlardan zevkli motifler yarattıklarını belirtmektedir.

Eserin en enteresan taraflarından biri de, müellifin, son söz olarak ifade ettiği şu düşüncelerdir:

“Çeşitli ağaçların dalları muhtelif istikametlerde dağılıp yayılmaktadırlar. Yalnız ehrami servininkiler, ışığı araştıran tepe filizine (bir ideal noktasına) doğru yükselmekte ve bize de zımnen yol göstermektedirler: (Işık - Bilgi) ye yönelme, aynı zamanda (Birlik) i de sağlamaktadır. Bu bakımdan, bilgisizlik, yanlış bilgi ve inançlar, sinsi tasarılar ve parazit yaşama gibi zararlı ve gerilik eğilimlerinde, faydasız nebatlar gibi, ayık anlamlarına lüzum bulunduğu aşikardır”,

Orijinal ve işlenmemiş bir konuyu ele alarak böyle güzel bir eser verdiğinden ötürü sayın Emekli General müellifi samimiyetle tebrik ederken Türk tarih ve sanat tarihine, Türk medeniyetine yeni ve değişik bir açıdan bakmak isteyen bütün okuyuculara bu eseri hararetle tavsiye etmek isterim.

